

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті проаналізовано проблему розвитку і формування професійної компетентності студентів немовних спеціальностей, на основі професійно-орієнтовного підходу до навчання іноземних мов, який передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення. Ставиться питання про визначення і змістовне наповнення компетенції. Наведено способи визначення рівня даної компетентності на основі результатів сформованості різних сфер особистості. Проаналізовані деякі підходи до вирішення цієї проблеми. Автор також звертає увагу на проблеми, з якими стикаються студенти при вивченні іноземної мови, на активне розвиваюче навчання і партнерство «викладач-студент».

Ключові слова: професійна компетентність, компетенція, метод, професійно-орієнтовний підхід, глобалізація, інформаційні технології, викладання та вивчення англійської мови, навчальний процес.

Smirnova Olena

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

THE PROBLEM OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE AMONG STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

Summary. The article analyzes the problem of the development and formation of professional competence of students of non-language specialties, on the basis of a vocational-orientated approach to the teaching of foreign languages, which involves the formation of the ability of foreign-language communication in specific professional, business, scientific and professional spheres, taking into account the peculiarities of professional thinking. The question is raised about the definition and meaningful filling of the competence. The methods of determining the level of this competence on the basis of the results of the formation of different spheres of personality are given. Some approaches to solving this problem are analyzed. The author also drew attention to the problems faced by students in learning a foreign language, on active learning development, and the "teacher-student" partnership. Competence approach presupposes, first of all, the development of universal, general cultural, moral, ethical and aesthetic qualities of the students, formation of them together with professional skills, spiritual and moral qualities. An integral part of modern language education is mastering the universal ways of professional activity; formation and development of foreign-language communicative competences, research skills and abilities to use modern information and communication technologies in their professional activities. The beginning of the XXI century was marked by the introduction of software innovations, which ensured the shift of emphasis from computer technology to communication and collaboration. In a situation where computer networks become the main means of social communication, the latest trends in the development of the Internet require a revision of how a modern person acquires knowledge in new socio-economic conditions. It is becoming increasingly apparent that the use of modern ICTs in extracurricular and auditorial educational activities of students also contributes to the more effective formation of the foreign language communicative competence of trainees.

Keywords: competence, competence, method, professional-oriented approach, information technology, teaching and learning of English language, educational process.

Постановка проблеми. Формування професійної компетентності студентів будь-якого профілю – необхідна умова професійної підготовки майбутніх фахівців. Одна з головних потреб ХХІ століття – потреба у висококваліфікованих фахівцях технічного профілю зі знанням іноземної мови, готовністю здійснювати професійне міжкультурне спілкування. Від сучасного фахівця вимагають уміння не лише спілкуватися із зарубіжними партнерами, але і використати в роботі міжнародний професійний і культурний досвід. Таке завдання можна реалізувати, використовуючи компетентнісний підхід в навчанні, зокрема, іноземним мовам, який дозволяє перетворити сучасного студента з пасивного учасника освітнього процесу в рамках освітньої системи в активного, де він вчиться формувати свій світогляд, враховуючи накопичений людством досвід за допомогою новітніх технологій та традиційних джерел інформації, а викладач виступає в ролі консультанта. Зараз, коли Україна входить в єдиний європейський освітній простір, навчання іноземним мовам, як, втім, і уся

освітня система, проходить стадію реформування. Іноземна мова завжди виступала невід'ємним компонентом професійної підготовки студента-лінгвіста, проте в процесі навчання реалізовувалася в основному тільки одна функція – інформативна, і те в обмеженому вигляді, оскільки «з чотирьох навичок володіння мовою (читання, письмо, говоріння, аудіювання) розвивалося тільки одне, пасивне, орієнтоване на «пізнання» – «читання» [2].

В умовах швидкого розвитку технологій та науки постає питання щодо інтенсифікації шляху розвитку особистості фахівців на всіх етапах формування у всіх сферах суспільства. Також актуальна вона і для навчання іноземним мовам. У зв'язку з цим відбувається переосмислення підходу щодо організації процесу навчання іноземним мовам, а саме виникає необхідність оновлення змісту та методів навчання іноземній мові. Освіта повинна відповідати потребам та реаліям сучасного життя, тобто вдаватися не тільки до напрацьованих досягнень у галузі викладання іноземних мов, а й впроваджувати сучасні техно-

логії, розробляючи актуальні методики та методи викладання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Останнім часом помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стала проблематика формування іншомовної компетентності майбутнього фахівця в умовах сучасної школи. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як А. Бічок, Л. Морська, Н. Микитенко та ін. Розробкою і впровадженням у навчальний процес нових методик навчання іноземній мові активно займаються такі дослідники як, Г. Баранова, Н. Гез, В. Гузев, Е. Дмитреева, О. Кузнецова, О. Кулькіна, В. Кумарін, Б. Лапідус, С. Логачевська, М. Ляховицький, Ж.-П. Мартан, Н. Мойсеюк, С. Новіков, І. Підласий, Л. Подимова, Е. Полат Т. Полілов, О. Савченко, Г. Селевко, В. Сластьонін, О. Тарнопільський, Л. Цветкова та багато ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Високий рівень професійної компетентності фахівця досягається наявністю у нього професійних умінь, придбаних за час навчання у ВНЗ. Параметрами розвитку особистості сьогодні є не знання, уміння і навички, а компетентності. Компетентність, як інтегральна характеристика особи, визначає її здатність вирішувати проблеми і типові завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, з використанням знань, учбового і життєвого досвіду, цінностей і схильностей [1].

Мета статті. Головна мета статті полягає у аналізі проблеми формування іншомовної компетентності та підходів до її вирішення під час навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Іноземна мова сприяє розвитку комунікативної, соціокультурної, інформаційної та інших компетентностей як жодна інша учбова дисципліна. Проте, протиріччя між нестримно зростаючими вимогами до підготовки сучасних компетентних фахівців і умовами навчання іноземній мові, що склалися в силу об'єктивних причин, серед студентів немовних спеціальностей, призводять до того, що комунікативний компонент в структурі базових компетенцій не отримує свого належного розвитку.

Як показує практика викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей, рівень володіння усним іншомовним професійним спілкуванням майбутніми фахівцями в області професійної комунікації виявляється невідповідним, він не забезпечує готовності студентів до активної взаємодії з професійним іншомовним середовищем та не сприяє формуванню професійної компетентності. Під професійною компетентністю розуміється володіння сукупністю професійних знань і досвіду (компетенцій), а також позитивного відношення до роботи, потрібних для ефективного виконання професійних обов'язків в певній області діяльності [9]. Знання іноземної мови стає невід'ємною частиною нашого життя. Роль іншомовної освіти в професійній компетентності полягає у формуванні готовності студентів до майбутньої професійної діяльності в умовах міжкультурної взаємодії.

Сучасному суспільству важливо, щоб сьогоднішній випускник ВНЗ був професійно успішним і мобільним, здатним будувати свою власну кар'єру, працювати в умовах жорстокої конкуренції на вітчизняному і світовому ринках, і активно сприяти розвитку усього суспільства. При

навчанні англійській мові за професійним спрямуванням, необхідно враховувати і знайомитися з культурою не лише англомовних країн, але і тих країн, де високо розвинена та виробнича і наукова сфера, в якій спеціалізуються студенти.

Доцільною і методично виправданою є, таким чином, професійно-комунікативна спрямована підготовка по іноземній мові, що припускає навчання студентів професійно-орієнтованому іншомовному спілкуванню.

Професійно-орієнтоване навчання іноземній мові визнається нині пріоритетним напрямом в оновленні освіти. Саме з позиції професійно-орієнтованого підходу до вивчення іноземної мови в умовах немовного ВНЗ можна стверджувати, що головна функція вивчення мови у ВНЗ – придбання студентами професійної компетентності, складовим елементом якої є іншомовна комунікативна компетентність. Воно припускає поєднання оволодіння професійно-орієнтованою іноземною мовою з розвитком особових якостей тих, що навчаються, знанням культури країни мови, що вивчається, і придбанням спеціальних навичок, ґрунтованих на професійних і лінгвістичних знаннях. Викладання англійської мови в наш час вимагає від викладача наявності різносторонніх знань, активного використання різних методик і технологій, творчого підходу та інформованості.

Проте використовуючи тільки традиційні методи навчання (інформація йде від викладача до навчаних), поставлене завдання активного оволодіння іноземною мовою не досягається. Без активного розвиваючого навчання, без залучення самих студентів в спілкування, без відношення рівноправного партнерства не може бути повноцінного розвитку людини як суб'єкта, члена суспільства і професіонала. Сучасні науковці пропонують підхід, який дозволяє отримувати добрі результати в навчанні іноземній мові, пов'язаний:

- 1) з вирішенням проблеми взаємозв'язаного навчання з видами мовної діяльності;
- 2) з умінням організувати мовну взаємодію відповідно до свого комунікативного наміру.

Аналіз процесу навчання іноземній мові в сучасному ВНЗ з точки зору відповідності підбору змісту і організації учбових матеріалів (текстів, завдань і вправ), форм і методів учбової роботи студента і дій викладача повинен відповідати цілям розвитку соціально-цінних якостей особи майбутнього фахівця. У рамках особово-орієнтованого підходу той, що навчається спочатку є суб'єктом навчання, носієм досвіду життєдіяльності, що придбавався в результаті формальної і неформальної освіти, в конкретних умовах сім'ї, соціокультурного оточення, в процесі сприйняття і розуміння світу.

Таким чином, акцент з трансляції готового знання викладачем перенесений на самостійні пошуки і виробництво знання що навчається. Що, у свою чергу, припускає зміна стилю взаємодії носія між педагогом і що навчається, навчається і освітнім середовищем [5]. Перехід від педагогічної дії до педагогічної взаємодії є однією з умов пошуку і впровадження ефективних методів навчання іноземним мовам [6].

Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з іно-

земних мов (система мультимедіа), дистанційні технології в навчанні іноземних мов, використання інтернет-ресурсів, навчання іноземної мови в комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта), новітні тестові технології (створення банку діагностичних матеріалів з курсу навчального предмета «Іноземна мова» для проведення комп'ютерного тестування) [3]. Розвиток особистості студента вищих навчальних закладів і технічних факультетів університетів може здійснюватися через розвиток рівня їх гуманітарної культури за допомогою використання спеціально відібраного змісту навчання і сучасних технологій навчання іноземним мовам.

Професійно-орієнтоване навчання іноземній мові потребує впровадження особливих навчальних комплексів, що включають навчальні посібники і підручники, орієнтовані на професійні потреби, а також аудіо-відеоматеріали, Інтернет-контент, комп'ютерні програми і засоби мультимедіа [8]. Такі актуальні педагогічні технології, як робота в співпраці, метод проекту, залучення нових інформаційних технологій, Інтернет ресурсів підвищують здатність до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні, акцентуючи на диференціації та індивідуалізації навчання з урахуванням здібностей студентів.

Мотиваційна готовність студентів до сприйняття гуманітарного змісту навчальних матеріалів на іноземній мові, що обґрунтовує ефективне використання процесу навчання іноземним мовам як за-

собу гуманізації вищої технічної освіти є найважливішою умовою та спрямована на формування гуманітарної культури. Достатня міра загальної ерудиції, розвиненості рівнів гуманітарної культури забезпечує фахівцеві професійно необхідні уміння проводити переговори, мотивувати і надихати людей, врегулювати конфлікти, підтримувати постійне творче зростання, генерувати нові професійні ідеї, користуватися соціокультурними цінностями і технологіями і тому подібне [7].

Висновки і перспективи досліджень. Необхідність у підготовці висококваліфікованих та конкурентноспроможних спеціалістів для сучасного світового ринку праці стала причиною актуалізації в системі вищої школи тих освітніх технологій, що дають студентам можливість приймати активну участь в опануванні знань в безпосередньо професійній галузі. Формування компетенцій іншомовного спілкування є головним компонентом якісної професійної підготовки майбутніх спеціалістів, яким найчастіше доводиться працювати в умовах міжнародного простору. Таким чином, професійно-орієнтоване навчання, зокрема англійській мові в технічному ВНЗ робить акцент на використанні нового підходу до відбору контенту. Перш за все, він має бути орієнтований на останні досягнення в будь-якій сфері людської діяльності, своєчасно відображати наукові досягнення в сферах, що безпосередньо зачіпають професійні інтереси тих, хто навчається, надаючи їм можливість для професійного зростання.

Список літератури:

1. Альошина О.М. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у ВНЗ. *Вісник НТУ «ХПИ»: Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. 2012. № 30. С. 242–247.
2. Давиденко Ю.Є. Програми з електронного листування як засіб формування мовленнєвих компетенцій. *Вісник ХПУ ім. В.Н. Каразіна. Серія : Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі*. 2008. Випуск 12. С. 98–103.
3. Дроздович Н.Ю. Використання соціальних мереж для вивчення англійської мови технічного спрямування. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов», 13-14 березня 2014. м. Київ. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1258>. Загол. з екрану.
4. Коновалов О.Ю. Internet і його вплив на розвиток закладів середньої, професійної та вищої освіти Америки і Європи [Internet and his influence on development of establishments of secondary, professional and higher education of America and Europe]. *Нові технології навчання : наук. -метод. зб.* Київ : НМЦ ВО, 2002. Вип. 33. С. 77–88.
5. Корнієць Н.П. Педагогічні нововведення. Використання інноваційних технологій у викладанні іноземної мови. URL: <http://gisap.eu/ru/node/4417>.
6. Куца С. Сучасні методи викладання іноземних мов. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/757>
7. Стрельчук Л.І. Сучасні технології у викладанні англійської мови. Матеріали з педагогічної конференції чи семінару. Передовий педагогічний досвід. URL: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=81356>

References:

1. Alyoshyna O.M. (2012). Suchasni metody ta tehnologiyi vykladannya inozemnykh mov u VNZ. [Modern methods and technologies of teaching of foreign languages in HEE]. *Vestnyk NTU "XPI": Problemy ta perspektvy formuvannya nacionalnoyi humanitarno-tehnichnoyi elity*, no. 3, pp. 242–247.
2. Davydenko U.E. (2008). Programy z elektronnoho listuvannya yak zasib formuvannya movlennyevykh kompetencij [Programs in e-texting as means of speech competences forming]. *Visnyk XPU im. V.N. Karazina. Seriya : Vykladannya mov u vyshhyh navchalnykh zakladax osvity na suchasnomu etapi. Teaching of languages is in higher educational establishments of education on the modern stage*, no. 12, pp. 98–103.
3. Drozdovych N.U. (2014). Vykorystannya socialnykh merezh dlya vyvchennya anglijskoyi movy tehnicznego spryamuvannya [The use of social networks for English studying for technical purposes]. *Proceedings of the IX Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferenciyi "Suchasni pidxody ta innovacijni tendenciyi u vykladanni inozemnykh mov"*. Available at: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1258>
4. Konovalov O.U. (2002). Internet i jogo vplyv na rozvytok zakladiv serednoyi, profesijnoyi ta vyshhoyi osvity Ameryky i Yevropy [Internet and its influence on development of establishments of secondary, professional and higher education of America and Europe]. *Novi texnologiyi navchannya [New technologies of studies : scientif. method. collection]*. Kyiv : NMTs VO, pp. 77–88.
5. Korniyecz N.P. Pedagogichni novovvedennya. Vykorystannya innovacijnyx tehnologij u vykladanni inozemnoyi movy [The use of innovative technologies in foreign language teaching]. Available at: <http://gisap.eu/ru/node/4417>.
6. Kutsa S. Suchasni metody vykladannya inozemnykh mov. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/757>
7. Strelchuk L.I. Suchasni tehnologiyi u vykladanni anglijs'koyi movy. [Modern technologies in teaching of English]. *Proceedings of the pedagogichnoyi konferenciyi seminaru. Peredovi pedagogichniy dosvid. Front-rank pedagogical experience*. Available at: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=81356>